

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

БІЛИК НАДІЯ ІВАНІВНА

УДК 947.477

**РОЛЬ БОГДАНА ЛЕПКОГО ТА ЙОГО ТВОРЧОСТІ
В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ВІДРОДЖЕННІ
(КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук**

Чернівці – 1999

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському державному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти України.

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор

Алексієвець Микола Миронович,

Тернопільський державний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
декан історичного факультету,
завідувач кафедри нової і новітньої
історії та методики викладання історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор

Михайлина Павло Васильович,

Чернівецький державний університет
імені Юрія Федьковича

кандидат історичних наук, професор

Лановик Богдан Дмитрович,

Тернопільська академія народного
господарства.

Провідна установа – Львівський державний університет імені Івана Франка,
кафедра новітньої історії України, Міністерство освіти України, м. Львів.

Захист відбудеться “ 19 ” листопада 1999 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 76.051.03 у Чернівецькому державному університеті імені Юрія Федьковича
(274012, м. Чернівці, вул. Кафедральна, 2, 14-й корпус).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Чернівецького державного
університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, вул. Лесі Українки, 23).

Автореферат розіслано “ 18 ” жовтня 1999 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Карпо В.Л.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах національного культурно-державного відродження, яке переживає Україна на сучасному етапі, теоретичного та практичного вирішення потребує проблема відновлення та повернення народові його багатовікової культурної спадщини. У цьому контексті невідомим є великий інтерес до українського відродження кінця XIX – початку XX ст. – епохи, генетично найбільш спорідненої з національним ренесансом нашого часу.

Успішне розв'язання складних проблем державотворення, відродження та розвою вітчизняної культури, утвердження духовності й національної свідомості в сучасних умовах розвитку Української держави можливе за умови повернення із забуття сотень імен видатних діячів духовної історії України, творча спадщина яких набуває сьогодні особливого значення.

З-поміж визначних постатей національного руху кінця XIX – початку XX ст., імена котрих були під суворою забороною за часів тоталітарного режиму, чи не найстаранніше й найпослідовніше викорінювали зі свідомості й пам'яті українців ім'я Богдана Лепкого. Сьогодні це ім'я, після більш як півстолітнього замовчування, повернуте народові України.

Богдан Сильвестрович Лепкий (1872–1941) уособлює собою новий тип українця-патріота, що сформувався у Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. Діяльність та творчість Б.Лепкого становлять важливу епоху в інтелектуальному, національно-культурному та державному розвитку України на переломі століть. Волею долі, а згодом через політичні обставини йому довелося протягом тривалого часу жити і працювати далеко від рідної землі – у Кракові, Відні, Берліні... Але ці непроті обставини не перешкодили Б.Лепкому стати одним із найвидатніших діячів національного відродження, провідним ідеологом української соборності: у складних умовах наступу на національну культуру і духовність українства з боку польського та російського державного шовінізму Б.Лепкий пропагував українську національну ідею, формував національну свідомість широкого загалу українців. З'ясування цієї проблеми має незаперечне як науково-пізнавальне, так і практичне значення.

Богдан Лепкий належить до тих громадян, які своїм зацікавленням справами громадсько-суспільного та національно-культурного життя України та посвятою своїх сил утвердженню української національної ідеї дають молодій і старшій генерації найкращий приклад, до якого ідеалу повинен прагнути кожний українець. Тому аналіз впливу Б.Лепкого на національне самоусвідомлення широких мас українського суспільства та поглиблення інтеграції України у світовий культурний процес, осмислення його місця в

національно-духовній історії України є актуальним.

Аналізуючи сучасний стан історичної науки в Україні, маємо визнати, що, незважаючи на певні досягнення останнього часу, лепкознавство та його складова – дослідження місця й ролі Б.Лепкого в духовній історії України – тільки вийшли поза початкову стадію. Досі нема фундаментальних науково-історичних праць узагальнюючого характеру, в яких би було здійснене спеціальне комплексне дослідження життя та діяльності Б.Лепкого у контексті українського національного відродження кінця XIX – початку XX ст. В академічному плані актуальність теми роботи продиктована нагальною потребою створення цілісної наукової біографії Б.Лепкого та необхідністю всебічного аналізу українського відродження досліджуваного періоду.

Панування в Україні тоталітарного режиму, який наклав вітчизняним історикам табу на об'єктивне дослідження даної теми та заборонив доступ до важливих лепкознавчих матеріалів в українських архівах, привело до незадовільного стану наукової розробки означеної проблеми. Тому введення в науковий обіг великого комплексу архівних джерел, що дозволяють по-новому подивитися на події минулого, переосмислити попередні оцінки, повернути із забуття десятки фактів, зумовлює особливу актуальність даного дослідження.

Таким чином, із вищевикладеного випливає, що наукове осмислення поставленої проблеми є важливим і **актуальним** завданням української історіографії. Для його розв'язання покликана дана дисертація.

Об'єктом наукового дослідження є життя і різнобічна діяльність Б.С.Лепкого через призму українського національного відродження на зламі XIX – XX століть, а **предметом** вивчення стала роль Б.Лепкого та його багатогранної творчості у процесі національного культурно-державного відродження українського народу. Головну увагу приділено змісту, формам і напрямам цієї діяльності.

Хронологічні рамки дисертаційного дослідження визначені роками життя та діяльності Б.С.Лепкого (1872–1941). Однак для того, щоб з'ясувати передумови виходу цієї постаті на арену тогочасного національно-культурного та громадсько-політичного життя українського суспільства, дослідження яких є необхідним для всебічного висвітлення проблеми, довелося вдатися до аналізу подій, що відбувались у суспільному житті Галичини, починаючи з XIX століття.

Мета дисертації полягає у проведенні комплексного дослідження життя і діяльності Б.С.Лепкого у контексті українського національного культурно-державного відродження кінця XIX – початку XX ст., у з'ясуванні ролі й значення Б.Лепкого в історії вітчизняної культури, у розкритті найцінніших елементів багатой духовної спадщини діяча. Дисертант не ставила перед собою мети розглянути всі аспекти багатогранної діяльності Б.Лепкого, а

сконцентрувала увагу на вирішенні таких дослідницьких **завдань**: створити всебічний науково-академічний й суспільний портрет відомого діяча українського національного культурно-державного відродження; зруйнувати усталені ідеологічні стереотипи, звільнити образ Б.Лепкого від всіляких політичних ярликів, очистити його від застарілих оцінок і упереджених підходів; простежити процес формування та еволюції національно-патріотичних поглядів Б.Лепкого; розкрити його роль у процесі зростання національної свідомості українського народу; проаналізувати вплив Б.Лепкого на його сучасників, на тодішнє національно-культурне і громадсько-політичне життя українського суспільства; проаналізувати творчу та наукову діяльність Б.Лепкого, спрямовану на розвиток української національної ідеї; дослідити основні напрямки культурно-просвітньої та суспільно-політичної діяльності Б.Лепкого; дослідити його місце у контексті українсько-польських взаємин кінця ХІХ – початку ХХ ст.; розкрити роль Б.Лепкого у поглибленні інтеграції України у світовий культурний процес.

Методологічною основою дисертації стали принципи об'єктивності, плюралізму та історизму, при розв'язанні дослідницьких завдань використано порівняльно-історичний, системно-структурний, проблемно-хронологічний методи.

Наукова новизна дисертації полягає: у створенні комплексного наукового дослідження багатогранної діяльності Б.Лепкого у контексті українського національного відродження кінця ХІХ – початку ХХ ст.; у дослідженні проблеми формування та еволюції національно-патріотичних поглядів Б.Лепкого; у введенні вперше до наукового обігу значної кількості архівних джерел, що дозволяють достовірно реконструювати невідомі досі сторінки життя та діяльності Б.Лепкого; дисертація автора становить певний внесок у важливу справу створення наукової біографії Б.Лепкого.

Практичне значення дисертації визначається тим, що її основні положення і висновки, а також зібраний матеріал можуть бути використані при підготовці узагальнюючих та спеціальних праць про життя та діяльність Б.С.Лепкого, з історії України, з історії української культури, при проведенні практичних та семінарських занять, спецкурсів, лекційної роботи серед широкого загалу, створенні музейних експозицій.

Апробація роботи. Основні положення і висновки дослідження знайшли відображення в доповідях на міжнародних наукових конференціях: “Українська еміграція в історії та літературі” (Тернопіль, 1996), “Державотворення в Україні та Центрально-Східній Європі: історія і сучасність” (Луцьк–Затурці, 1997), “Проблеми трансформації в гуманітарній, соціально-економічній та науково-освітній сферах” (Тернопіль, 1997), “Творчість Б.Лепкого в контексті європейської культури ХХ ст.” (Тернопіль, 1997), “Українсько-польські відносини в ХХ ст.: державність, суспільство, культура” (Тернопіль,

1999); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Ідея національної церкви в Україні” (Тернопіль, 1997), “Діячі науки і мистецтва рідного краю у розвитку української національної культури” (Рівне, 1998) та ін.; на щорічних регіональних науково-практичних конференціях “Повернення Богдана Лепкого Україні” (Тернопіль, 1995–1996; Бережани, 1996; Крогульці, 1997).

Зв’язок роботи з науковими програмами. Дисертаційна тема є складовою частиною наукових досліджень історичного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Структурно дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків (179 сторінок), списку використаних джерел (25 сторінок, 371 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обгрунтовані актуальність теми, хронологічні рамки, визначені мета й завдання дослідження, предмет, об’єкт і методологічна основа роботи, показані наукова новизна, практичне значення і апробація дисертації.

У першому розділі – **“Історіографія теми та аналіз джерельної бази дослідження”** – подано історіографічний огляд літератури та охарактеризовано джерела, які автор використав для виконання поставлених завдань.

Тема дослідження не була в історіографії безпосереднім об’єктом вивчення. Певною мірою вона представлена у зарубіжній, радянській та сучасній українській літературі.

Вивчення творчості Б.Лепкого почалося на початку ХХ століття, відразу після виходу в світ перших збірок його творів, які прихильно оцінили критики – Л.Турбацький, І.Франко та ін. Однак згодом М.Євшан, а за ним С.Єфремов, аналізуючи лірику Лепкого, охарактеризували її автора як поета “безнадії”, “споминів” та “кволого безсилля”, створивши своєрідне кліше, що впродовж багатьох років з’являлося поряд з іменем Б.Лепкого. Перекладацькій діяльності Б.Лепкого того часу присвячені рецензії І.Франка та польських критиків А.Гжимала-Седлецького, Я.Демянчука.

У контексті даного дослідження великий інтерес становить серія ювілейних публікацій про Б.Лепкого, що з’явилися на світ за його життя. З нагоди 50-ліття від дня народження Б.Лепкого на сторінках “Свободи” (США) опубліковано статті Л.Цегельського та А.-Ш.Вуцькі. У Берліні під редакцією З.Кузелі вийшла ювілейна збірка “Золота Липа”. Біографічний нарис З.Кузелі можна вважати першою спробою наукової біографії Лепкого від народження до 1923 р. Великий інтерес становлять статті-“присвяти” К.Трильовського та О.Луцького. В.Сімович у передмові до “Писань” ювіляра, проаналізувавши поетичну спадщину митця, назвав Б.Лепкого типовим “культурником”, “небоєвою” натурою.

Із нагоди 60-ліття Б.Лепкого редакція журналу “Дзвони” (Львів) присвятила ювіляру пам’ятне число, де опублікувала вірші до цієї дати й наукові статті. Серед останніх виділимо оригінальні дослідження В.Ратича та М.Козака, котрі вперше акцентували увагу на націотвірній ролі спадщини Б.Лепкого як митця та вченого.

До ювілею були приурочені статті М.Рудницького, М.Степняка, З.Кузели, ін. Письменницькому доробку Б.Лепкого присвятив дослідження Є.-Ю.Пеленський.

Вихід з-під пера Б.Лепкого прозового історичного циклу про гетьмана І.Мазепу викликав публікацію ряду статей, в яких дослідники – Є.Бунда, М.Рудницький, М.Здзеховський – намагалися проаналізувати причини звернення митця до цієї складної постаті в історії України.

Широкий потік статей М.Козака, Р.Купчинського, Д.Горняткевича, М.Кузика, Л.Луціва, які фрагментарно охоплюють питання різнобічної діяльності Б.Лепкого, з’явився, головним чином, у Галичині протягом кількох років після смерті Б.Лепкого. За редакцією Є.-Ю.Пеленського у 1943 р. вийшов “Збірник у пошану пам’яті поета”, в якому упорядник подав ряд публіцистичних статей, що стосуються проблематики дисертації. Насамперед, варто назвати роботи П.Лисяка, М.Голубця, В.Дорошенка, котрі з’ясували кредо Б.Лепкого – українського громадянина.

У “радянський” період твори видатного діяча українського національного відродження були піддані гострій критиці або їх просто замовчували. Стаття В.Державіна, в якій критик звинуватив автора “Мазепи” у “войовничому націоналізмі”, поклала початок забороні друкувати твори митця. На сторінках енциклопедій, випущених у 1940–1988 рр., ім’я Б.Лепкого якщо і згадували, то неодмінно в оточенні означень “націоналістичний” і “буржуазний” та ідентичних. Винятком була лише стаття Ю.Бойка, опублікована в окупованому гітлерівцями Харкові, у котрій автор дав високу оцінку націотвірній багатогранній діяльності Б.С.Лепкого.

За умов, коли в радянській історіографії ім’я Б.Лепкого та його спадщину піддавали ідеологічним тавруванням, центр лепкознавчих досліджень перемістився в українську діаспору.

Серед праць, написаних у Німеччині в 50–60-і рр., великий інтерес становить літературознавче дослідження М.Климишина, в якому вчений довів хибність висновків про “небоевість” поезій митця. Цікавими є також розвідки о.І.Ліщинського, П.С. та С.Шаха, сучасників Б.Лепкого.

Упродовж 60–90-х рр. несистематичні дослідження про Б.Лепкого з’явилися у діаспорі США і Канади, здебільшого, вони були приурочені до ювілеїв діяча. Серед них варто назвати інформаційні розвідки В.Безушка, М.Гарасевич, М.Маранчука, Р.Завадовича

та Яра Славутича, котрі підкреслили роль Б.Лепкого у формуванні національної свідомості українців.

Праця В.Лева “Богдан Лепкий. Життя і творчість” стала першою монографією про діяча. Автор використав мемуари самого Б.Лепкого, документи із сімейного архіву митця, однак проблематика залишилась традиційною.

На початку 90-х рр. інтерес до постаті Б.Лепкого серед української діаспори посилюється. У передмові О.Горбача до передруку “Начерку історії української літератури” Б.Лепкого розглянута науково-дослідницька діяльність вченого. Доповіді О.Яворської-Копач та А.Стебельської на науковій конференції в Торонто (1992) стали новим кроком у дослідженні спадщини митця.

Вагомий внесок у Лепкіану – чотири збірники статей, документів і фотографічних оглядів під назвою “Повернення Україні Богдана Лепкого”. У цих томах племінник діяча д-р Р.Смик (США) зібрав дослідження про Б.Лепкого від 1922 р. до нинішніх днів.

Крім лепкознавства в діаспорі та Україні варто виділити дослідження доробку цього діяча, які здійснили вчені Польщі. Незважаючи на вплив радянської тоталітарної системи, вони звертались до спадщини Б.Лепкого.

Із середини 60-х рр. постать Б.Лепкого – у колі наукових зацікавлень М.Сивіцького, автора докторської праці “Б.Лепкий – рання творчість”. Дослідження вченого “Богдан Лепкий: життя і творчість” вийшло друком лише у 1993 р. в Україні. До проблеми “Лепкий і поляки” зверталися М.Якубець, В.Мокрий, З.Солак.

Після проголошення незалежності України у розвитку історіографії проблеми розпочався найновіший період, позначений творчою співпрацею польських та українських вчених. Польська Академія Наук у Кракові в 1991 р. влаштувала з нагоди 50-ліття від дня смерті Б.Лепкого наукову сесію з наступним виданням праць учасників, у яких йдеться про творчість митця.

Зміна політичних обставин відкрила в Україні широкі можливості для вивчення історії українського національного відродження кінця XIX – початку XX ст. Починаючи з 1988 р., ім'я Б.Лепкого та його доробок як письменника привернули увагу українських літературознавців Ф.Погребенника, М.Жулинського, І.Лозинського та ін., загальні статті яких про Лепкого з'явилися на сторінках преси. При аналізі поезії дослідники не ставили виразні акценти на громадсько-патріотичних та національно-визвольних мотивах у творчості Б.Лепкого. Вихід друком історичної прози письменника зумовив критичний аналіз цієї спадщини діяча у працях Є.Волошка та М.Сивіцького.

Велику увагу спадщині Б.Лепкого приділив літературознавець М.Ільницький, упорядник та автор передмов до перших видань творів митця в Україні. Р.Гораку,

Р.Коритку та В.Качкану належать загальні дослідження життя й творчості діяча. Вагомим є внесок у Лепкіану Ф.Погребенника, автора наукових розвідок “Богдан Лепкий”, “Пісні братів Лепких”. Окремі аспекти діяльності Б.Лепкого досліджували С.Ткачов і Т.Севернюк. Філософські погляди митця розглянули П.Залюбовський та В.Шанайда.

Важливим етапом у вивченні життя й діяльності Б.Лепкого слід вважати наукові конференції у Тернополі та Івано-Франківську з нагоди 120-річчя діяча з наступним виданням праць їх учасників. Загальний огляд повідомлень свідчить, що увагу дослідників найбільше притягує письменницький доробок Б.Лепкого.

У 1997 р. В.Соколова захистила дисертацію на тему “Національно-патріотичне і загальнолюдське в історичному романі Б.Лепкого “Мазепа”. У дослідженні проаналізовано цей твір у контексті світової літератури і мистецтва.

Літературознавчі статті Р.Гром’яка, Ф.Погребенника, В.Погребенника, Т.Литвиненко були приурочені до 125-ліття від дня народження Б.Лепкого. Восени 1997 р. в Тернополі й Києві відбулися наукові конференції, присвячені ювілею. Матеріали тернопільської конференції видані друком. Огляд доповідей свідчить, що думка дослідника звертається до ширшого кола проблем порівняно з попередніми конференціями, однак домінуючим залишається літературознавчий аспект.

Загалом, лепкознавство в Україні нині, як уже було відзначено, вийшло поза початкову стадію, воно становить значну кількість наукових досліджень та критичних статей, автори яких аналізують насамперед творчість Б.Лепкого. Однак відсутність ґрунтовної узагальнюючої праці, що висвітлювала б життя та багатогранну діяльність Б.С.Лепкого, його місце та роль у духовній історії України, обумовила вибір теми даного дослідження.

Дисертація опирається на широкий масив опублікованих та неопублікованих матеріалів, які умовно можна згрупувати таким чином: автобіографічні роботи Б.Лепкого (автобіографії, спогади); його наукові, науково-популярні праці; публіцистичні статті Б.Лепкого; письменницька творчість Б.Лепкого; промови Б.Лепкого; листи; періодичні видання; спогади сучасників Б.Лепкого; діловодчі матеріали державних, політичних та культурно-освітніх інституцій тощо.

Основну групу джерел становлять документи і матеріали, які автор дисертації здебільшого вперше вводить у широкий обіг. Вони зберігаються в архівах і бібліотеках України та Польщі: у Відділі рукописів Інституту літератури ім.Т.Шевченка НАН України (м.Київ); Центральному державному історичному архіві України (м.Львів); Центральній науковій бібліотеці ім.В.Стефаніка НАН України (м.Львів); Державних архівах Тернопільської та Львівської областей; Бібліотеці Польської Академії Наук у Кракові;

Бібліотеці й Архіві Ягеллонського університету (м.Краків, Польща). Один із базових джерельних блоків роботи склали матеріали, що зберігаються у музеях Б.Лепкого на Тернопіллі. До роботи залучено документи з родинних архівів Смиків (м.Чикаго, США) та Беньковських (м.Краків).

До найважливіших джерел необхідно віднести листи. Лише незначна частина епістолярію, використаного у дисертації, є опублікованою. Зокрема, видано окремі листи Б.Лепкого до В.Гнатюка, К.Студинського, О.Кульчицької, В.Сімовича, М.Коцюбинського, А.Жука, В.Щурата, В.Лотоцького, В.Стефаніка. До роботи залучено листи до Б.Лепкого, які опублікував Р.Смик.

Автор дисертації широко вводить до наукового обігу неопублікований епістолярій Б.С.Лепкого, представлений у роботі архівними матеріалами з особистих фондів українських та польських культурно-громадських діячів, із якими Б.Лепкий підтримував ділові та особисті стосунки. Листи Б.Лепкого зберігаються у Відділі рукописів Інституту літератури ім.Т.Шевченка НАН України (Ф.47. “В.Доманицький”, Ф.78. “І.Левицький”, Ф.61. “В.Лукич”, Ф.59. “О.Маковей”), у Центральному державному історичному архіві України (Ф.381. “Я.Весоловський”, Ф.663. “М.Павлик”, Ф.376. “Й.Скрутень”, Ф.362. “К.Студинський”, ін.), у Відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки ім.В.Стефаніка НАН України (ФФ.391–392, 1655–1659, 3611. “Барвінські”, Ф.34. “В.Гнатюк”, ФФ.66, 103. “О.Маковей”, Ф.70. “С.-Ю.Пеленський”, Ф.535. “В.Щурат”, ФФ.3, 27. “М.Кічура”, Ф.9. “В.Стефанік”), у Відділі рукописів Бібліотеки Ягеллонського університету (ФФ.8569, 8619, 8642, 8691, 8678, 8692. “W.Orkan”, Ф.171. “J.Vagholz”). В архіві родини Беньковських (м.Краків) містяться листи Б.Лепкого до М.Лазар-Беньковської.

Особливе місце займають документи й матеріали тогочасних українських наукових, культурно-освітніх та суспільно-політичних організацій, редакцій та видавництв, з якими співпрацював діяч. У Відділі рукописів Інституту літератури ім.Т.Шевченка НАН України автографи Б.Лепкого зберігаються у фонді “Наукове Товариство ім.Т.Шевченка у Львові” (Ф.64); у Центральному державному історичному архіві України це збірки: “Загально-українська культурна рада” (Ф.391); “Наукове Товариство ім.Т.Шевченка у Львові” (Ф.309); “Товариство “Просвіта” у Львові” (Ф.348) ін. У роботі використано матеріали з фонду “Львівський королівський університет” (Ф.26) Державного архіву Львівської області. У фонді “Барвінські” (ФФ.5117–5163) Відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки ім.В.Стефаніка НАН України містяться маловідомі факти про політичну діяльність Б.Лепкого у роботі “Християнсько-Суспільного Союзу”.

При написанні дисертації також використано матеріали з особистих папок професора Б.Лепкого, що зберігаються в Архіві Ягеллонського університету (ФФ.S II 619; Д XII, XV),

де містяться автобіографії Б.Лепкого, листівки, заяви, характеристики на проф. Б.Лепкого тощо.

Джерельну основу дослідження суттєво доповнила збірка матеріалів з архіву родини Лепких, які Р.Смик передав для музею Богдана Лепкого у м.Бережани Тернопільської області. Тут зберігаються автографи митця, грамоти, листи, сімейні реліквії родини Лепких та ін.

При написанні дисертації використано спогади Б.Лепкого “Казка мого життя”, а також його мемуарні статті. Важливим джерелом для дослідження обраної теми стали спогади сучасників Б.Лепкого – Ю.Геника-Березовського, Д.-Л.Іванціва, П.Карманського, М.Климишина, О.Корчака-Городиського, О.Кузелі, Р.Купчинського, Г.Крука, Л.Лепкого, Я.Михальчишина, Б.Остап’юка, О.Яворської-Копач, ін. При опрацюванні цих матеріалів були враховані причини та обставини їх написання і публікації, авторський суб’єктивізм у оцінюванні осіб та подій.

У дисертаційному дослідженні також були використано записані його автором спогади д-ра Р. Смика (США) та проф. В.Беньковського (Польща), які близько знали Б.Лепкого у 30–40-х рр.

Цінним джерелом стала бібліографія спадщини Б.Лепкого, яку склали З.Кузеля, В.Лев, Є.-Ю.Пеленський та ін. До джерельної бази роботи ввійшла періодика того часу (“Вістник Союзу Визволення України” (Відень), “Діло” (Львів), “Літературно-Науковий Вістник” (Львів), “Літопис” (Берлін), “Новий час” (Львів), “Краківські Вісті”, “Руслан” (Львів), “Українське Слово” (Берлін), “Świat Słowiański” (Єдаків), ін.).

Отже, можна констатувати, що хоч не всі джерела є рівнозначними, їх сукупність робить джерельну базу даного дослідження цілком достовірною і достатньою для виконання поставлених завдань.

У другому розділі – **“Національно-патріотичні погляди Богдана Лепкого”** – на фоні українського суспільно-політичного життя досліджено процес формування та еволюції національно-патріотичного світогляду Б.Лепкого. Тут, зокрема, охарактеризовано історично-політичні та соціально-економічні обставини у Галичині, що передували виходу Б.Лепкого на арену національно-політичної думки України; підкреслено роль греко-католицького духовенства у національному відродженні кінця XIX – початку XX ст. Детально розглянуто основні етапи у розвитку національно-патріотичного світогляду Б.Лепкого, з’ясовано основні факти, що вплинули на цей процес.

Аналіз автобіографічної спадщини Б.Лепкого, спогадів сучасників дозволив виділити у процесі формування його суспільно-політичних поглядів важливий етап, що охопив дитячі, гімназійні та студентські роки діяча (1872–1895 рр.). Головним фактором

впливу на цей процес було родинне оточення – греко-католицьке духовенство, котре виховало в юного Богдана повагу до української тисячолітньої історії, культури, мови, віри й церкви. Безпосередній вплив на формування суспільно-політичних позицій митця мало його навчання у Бережанській гімназії, Віденському та Львівському університетах. Багато значило для кристалізації ідейних переконань Б.Лепкого його знайомство у студентські роки з корифеями української культури І.Франком, М.Грушевським, С.Крушельницькою та ін. Ця плеяда української інтелігенції сформувала його національний світогляд, розширила сферу творчих задумів.

Важливою віхою у розвитку суспільно-політичних поглядів Б.Лепкого став переїзд діяча у 1899 р. до Кракова, де він прилучився до політичної боротьби за українську ідею, проголошеної в програмах політичних партій Галичини того часу.

Політичні погляди Б.Лепкого перебували у прямому зв'язку з тодішніми реаліями епохи. На початку ХХ ст. Б.Лепкий вбачав майбутнє України у союзі з конституційною Австро-Угорською імперією. Дослідження історії українсько-російських взаємин переконало діяча у безперспективності співіснування України і Росії в одній державі; звідси його висновок про орієнтацію на Захід, на західну культуру. Проголосивши ідею духовної самобутності українського народу, Б.Лепкий активно виступив проти москофільства. Метою митця було позбавити націю комплексу меншовартості. Кроком у цьому напрямку він вважав поширення освіти, популяризацію культурних здобутків та відновлення історичної пам'яті народу. Б.Лепкий розумів, що єдино можливий шлях до власної державності лежить через культурно-духовне відродження.

Віхою у розвитку національно-патріотичних поглядів Б.Лепкого стало його знайомство з В.Липинським, провідні ідеї котрого посіли визначне місце у системі світобачення Б.Лепкого. Він упродовж багатьох років підтримував тісні зв'язки з представниками різних політичних партій – радикалами В.Стефаником, О.Луцьким, К.Трильовським; націонал-демократами І.Франком, М.Грушевським, Є.Петрушевичем, К.Левицьким; ідеологами українського націоналізму М.Міхновським та Д.Донцовим, – з котрими його об'єднувало бажання працювати для національної справи.

Однією з характерних рис світогляду Б.Лепкого була “надпартійність”. Однак зближення з О.Барвінським і К.Студинським та тісні зв'язки з клерикально-консервативними колами зумовили вступ діяча у 1912 р. до “Християнсько-Суспільного Союзу”, партії правого напрямку. Разом із тим Б.Лепкий ніколи не обмежувався вузькопартійними інтересами, проголосивши: “Я не відказую своїй участі там, де ходить о справу народну, о ідею українську, котрої я є безусловним прихильником”.

Напередодні Першої світової війни відбувся перелом у політичному світобаченні Б.Лепкого – він хотів бачити Україну самостійною соборною демократичною державою. Ця ідея стала визначальною у поглядах митця до кінця його життя. Саме Б.Лепкий був одним із сподвижників ідеї творення легіону Українських Січових Стрільців, в образах яких він бачив борців за волю.

Дальшим кроком у розвитку національно-патріотичного світогляду Б.Лепкого стала його діяльність із 1914 до 1925 р. в Австрії та Німеччині, насамперед, просвітня робота у таборах для українських військовополонених під проводом “Союзу Визволення України”. Значний вплив на еволюцію світоглядних позицій митця мали представники українського гетьманського руху (П.Скоропадський та ін.), з котрими Б.Лепкий тісно співпрацював на еміграції. Його погляди в той період, відображені у публіцистиці, свідчать про сформованість державницького світогляду Б.Лепкого. Для мільйонів українських патріотів стало кредом життя гасло, яке проголосив Б.Лепкий: “Жав, не жав, а сіяти треба!”.

У 30–40-х рр. Б.Лепкий, повернувшись у Краків, став одним із провідних ідеологів української соборності. Він розглядав майбутнє українського народу у контексті загальнолюдського поступу. Як сенатор Речі Посполитої Б.Лепкий виступав за збереження та дальший поступ української духовності, передумови державної незалежності. Діяти вважав, що українська соборна держава постане на карті світу в майбутньому, коли українська національна ідея стане невід’ємною частиною світогляду кожного українця. Світоглядні позиції Б.Лепкого зумовили характер його діяльності, яка є яскравим підтвердженням тези про безсумнівний демократизм і гуманізм української національної ідеї.

Третій розділ – **“Роль Б.Лепкого в національному відродженні України кінця XIX – початку XX століть”** – складається з трьох параграфів. У першому з них – **“Письменницька спадщина Б.Лепкого”** – проаналізована творча діяльність Б.Лепкого, спрямована на розвиток та популяризацію української національної ідеї; досліджено ступінь впливу творчості митця на його сучасників, на тогочасне національно-культурне і громадське життя українського суспільства.

У роботі доведено, що письменницька спадщина Б.Лепкого заклала міцні ідейні підвалини національного руху українців окресленого періоду. Національно-соборницька ідеологія знайшла свій яскравий вияв у віршах Б.Лепкого початку XX ст. (“На Тарасовій могилі”, “Весна народів”, “Слідами Ігоря”, “Калнишевський у неволі”, “Не схиляйте вниз прапора”, “Два голоси”, циклі “На маргінесах” й ін.), пройнятих виразними національними прагненнями та глибоким “українським” змістом. Мазепинський “цикл” у поетичній творчості митця став своєрідним начерком майбутньої прозової епопеї про

гетьмана-соборника. Тоді ж з-під пера письменника вийшли цикли патріотичних віршів про М.Шашкевича та Т.Шевченка, написані з метою дати молодій генерації приклад борців за волю рідного народу.

Від початку Першої світової війни Б.Лепкий виступив у поезії як полум'яний борець за незалежну Україну. Широкого резонансу серед загалу набули патріотичні твори “В храмі св.Юра”, “Наш Міньйон”, “До рідного краю”, “Не трать надії!” та ін. Невід’ємною частиною побуту легіону Українських Січових Стрільців стали пісні на слова Б.Лепкого (“Журавлі”, “Отсе тая червона калина”, ін.). Вірою у перемогу української ідеї в майбутньому пройняті вірші Б.Лепкого (“Вона там є” та ін.) після поразки національно-визвольних змагань початку ХХ ст.

У творчості митця періоду міжвоєнного двадцятиріччя головне місце зайняла проза. Монументальний історичний роман “Мазепа” (1926–1929) став підсумком думок митця як соборника та громадянина. Своім твором автор прагнув задовольнити потребу “виховної лектури” для народу, дати сучасникам приклад державного будівництва, розкрити основний зміст української національної ідеї. Б.Лепкий змалював І.Мазепу як досвідченого політика, опікуна церкви, мецената освіти, науки й культури, та, насамперед, автор показав гетьмана як вождя української нації, борця за її незалежність. Письменник вивів у творі власну історіософську концепцію української держави, протиставивши Україну та Росію як Захід і Схід, як дві протилежні культури.

Українське громадянство прийняло епопею із захопленням, що підтвердило актуальність проблем, які порушив Б.Лепкий. Автор “Мазепи” став найпопулярнішим українським письменником у Галичині: його твори читали як бестселери, ставили на сцені, перекладали іншими мовами. Б.Лепкий почав відігравати роль одного з провідних ідеологів української нації у першій половині ХХ ст.

Письменницький доробок Б.Лепкого завжди був “на часі”. Тогочасні українські видання широко друкували його твори, які були вагомим чинником у вихованні національної свідомості народу та пропагуванні української національної ідеї.

У другому параграфі – “Наукова діяльність Б.Лепкого” – визначені роль та історичне місце наукових праць вченого у розвитку українознавства, досліджені напрямки науково-видавничої діяльності Б.Лепкого.

Як учений Б.Лепкий залишив вагомий науковий доробок, у якому значне місце посів двотомний “Начерк історії української літератури” (1909, 1912). Написаний із виховною та пізнавальною метою, він цікавий як відображення історіософської концепції автора, основу якої становить ідея національної окремішності й цілості народу. Власні дослідження привели Б.Лепкого до висновку, що розпочинати “державницьку” історію належить від

Київської Русі. Хронологічно “Начерк...” охопив період до XV ст. Позбавлений сухого академізму підручник Б.Лепкого став надзвичайно популярним серед загалу. Про суспільну та наукову вартість нарисів свідчить перевидання першого тому у 1923 р.

Вагоме місце у науковій спадщині Б.Лепкого зайняли й науково-популярні нариси, написані на вимогу часу. З агітаційною метою з-під пера вченого вийшла розвідка “Чим жива українська література?” (1915), на сторінках якої автор подав державницьке трактування українського історичного процесу. З метою виховання у загалу поваги до національних провідників, витворення на рівні національної свідомості образу українця-громадянина Б.Лепкий написав науково-популярні нариси “Про життя великого поета Тараса Шевченка” (1911), “Маркіян Шашкевич” (1912) та ін. У роботі доведено, що інтенсивна наукова праця Б.Лепкого як редактора-текстолога у 20-х рр. (зредував 62 томи української класики) була орієнтована на задоволення потреби українського читача в українській книжці. Вона стала вагомим чинником у процесі консолідації українського суспільства.

За визначні заслуги на ниві української науки Б.Лепкий був у 30-х рр. відзначений почесними званнями провідних наукових установ того часу: дійсний член Наукового Товариства ім.Т.Шевченка у Львові, Надзвичайний член Українського Наукового Інституту в Берліні, професор Українського Наукового Інституту у Варшаві, почесний доктор Українського Вільного Університету в Празі, академік Київської Могілянсько-Мазепинської Академії у Варшаві.

У третьому параграфі – “Культурно-просвітня та громадсько-політична діяльність Б.Лепкого” – проаналізовані тенденції та особливості культурно-просвітньої та громадсько-політичної діяльності Б.Лепкого, її основні напрямки й характерні риси.

У культурно-просвітній праці Б.Лепкий бачив основу, яка об’єднувала українців поза політикою. Особливу увагу він приділив співпраці з Товариством “Просвіта” у Львові. Як письменник і вчений він співробітничав із матірною “Просвітою” у виданні популярних та науково-популярних книжок для широкого загалу. Протягом багатьох років календарі “Просвіти” друкували поезію та прозу митця, а окремі його твори Товариство видало власним коштом, що спричинило піднесення національної свідомості читачів. Яскравою сторінкою в історії “Просвіти” записана діяльність Б.Лепкого у краківській філії організації.

Богдан Лепкий співпрацював також із “Рідною Школою” та журналами для дітей на ниві видання дитячої літератури, читанок та букварів, усвідомлюючи їх роль у вихованні майбутніх патріотів. За визначні заслуги для української освіти та культури діяч був обраний у 1925 р. почесним членом Товариств “Просвіта” та “Рідна Школа”.

Громадсько-політична діяльність Б.Лепкого як промовця та публіциста відіграла

націотвірну роль на початку ХХ ст. Як промовець та декламатор Б.Лепкий виступав у багатьох містах Галичини (Львів, Тернопіль, ін.), куди його запрошували для участі у національних імпрезах з нагоди ювілеїв Т.Шевченка, М.Шашкевича, І.Франка, І.Мазепи та ін. Популярністю користувалися виступи діяча перед українською еміграцією у Відні, Берліні, в таборах для українських полонених. Повернувшись із вигнання, Б.Лепкий став одним з найвідоміших промовців того часу, “найбільш популярною постаттю на галицькому ґрунті” (П. Карманський).

Упродовж життя Б.Лепкий активно дописував до багатьох видань у Галичині та за кордоном: як публіцист він співпрацював із часописами “Руслан”, “Літературно-Науковий Вістник”, “Świat Słowiański”, “Вістник Союзу Визволення України”, “Шлях”, “Українське Слово”, “Літопис”, “Краківські Вісті” та ін., які друкували його статті на політичні та культурологічні теми. У публіцистиці проявився таланти Б.Лепкого як “вразливого суспільника” (В.Безушко). Він як один із визначних діячів українського національного відродження був головою Товариства Письменників і Журналістів ім.І.Франка у Львові.

Четвертий розділ – **“Б.Лепкий та його роль у поглибленні інтеграції України у світовий культурний процес”** – складається з двох параграфів. У першому з них – “Постать Б.Лепкого у контексті українсько-польських взаємин на переломі ХІХ – ХХ століть” – розглянута участь Б.Лепкого у налагодженні українсько-польської співпраці впродовж 1899–1914 та 1926–1941 рр., проаналізовані основні напрямки й характерні риси його національно-культурної та громадсько-політичної діяльності серед поляків.

Польсько-український конфлікт у Галичині негативно позначився на відносинах двох народів, однак були й випадки плідної співпраці на ниві міжнародного порозуміння. На переломі ХІХ – ХХ ст. Б.Лепкий відіграв роль “амбасадора” українства у Польщі, виступивши за налагодження взаємин на засадах толерантності та гармонійного співжиття.

Краків – політичний осередок польських консервативних угруповань (станьчиків і ліберал-демократів) та центр польської науки й мистецтва – відіграв вагомий роль у становленні Б.Лепкого як громадсько-культурного діяча. З вересня 1899 р. Б.Лепкий працював тут як лектор української мови в Ягеллонському університеті, разом із тим викладав у краківських гімназіях. Незважаючи на відірваність від рідної землі, діяч не втратив зв’язків з Україною – став центральною постаттю української краківської громади. Б.Лепкий брав активну участь у діяльності місцевої філії Товариства “Просвіта”, впродовж багатьох років виконуючи обов’язки заступника голови філії. Завдяки його ініціативній діяльності (вечори, хор, лекції) “Просвіта” у Кракові стала духовним центром української колонії.

Дім Лепких, облаштований в українському стилі, був “оазою української культури на чужинному пустарищі” (М.Голубець). Тут гостювали діячі української культури (М.Коцюбинський, В.Стефаник, О.Кобилянська, О.Луцький, М.Бойчук, І.Северин, О.Новаківський, О.Курилас, ін.) та політики (О.Барвінський, К.Студинський, М.Грушевський, К.Трильовський, ін.), чисельна українська краківська громада. Гостями “амбасад” були й поляки: літератори гурту “Молода Польща”, художники, професори Академії мистецтв, викладачі Ягеллонського університету. Таким чином, діяч виступав послом української нації в Польщі, а польської – в Україні.

Яскравою сторінкою на ниві польсько-української співпраці стала участь Б.Лепкого у роботі краківського “Слов’янського Клубу” (1901–1906 рр.) і його друкованого органу – місячника “Świat Słowiański” (редагував розділи “Руська хроніка” та “Огляд руської преси”, виступив як публіцист. У дисертації проаналізовано зміст його статей “Наукове товариство ім.Т.Шевченка у Львові”, “З руських праць та заходів”, “Переслідування української мови. Указ 1876 року”, “Руські відлуння з-за кордону”, “Українське віче в Петербурзі”, “Що робить Україна?”, “Русини в Думі”). У 1907 р. діяч, через ідейно-політичні розходження з редакцією місячника, відійшов від роботи в Клубі й часописі.

Продовженням польсько-українського діалогу стала тісна співпраця Б.Лепкого з В.Липинським у реалізації ідеї повернення до українства спольщеної шляхти. У 1909 р. останній заснував з цією метою часопис “Przegląd Krajowy”, і сторінках якого періодично друкував публіцистичні та культурологічні праці Б.Лепкого, його поетичні твори. Українсько-польське співробітництво у галузі літератури та видавничої діяльності засвідчили контакти Б.Лепкого з польським письменником В.Орканом (Ф.Смречинським). Результатом їх співпраці стало видання перекладів новел українських митців “Młoda Ukraina” (1907).

У 1926 р. Б.Лепкий очолив кафедру української літератури в Ягеллонському університеті. Як викладач прагнув якнайкраще підготувати українську молодь до майбутньої культурно-освітньої та науково-педагогічної праці на батьківщині. Лекції Б.Лепкого привертати увагу найширшого загалу як українців, так і поляків. Діяч брав активну участь в організації та діяльності у 30–40-х рр. студентських товариств Кракова, Варшави.

Професор Ягеллонського університету поєднав викладацьку роботу з участю у діяльності наукових установ Польщі: Українського Наукового Інституту (Варшава), Краківського відділу Товариства Східної Європи і Близького Сходу, Польської Академії Наук (Краків), Інституту досліджень Сходу (Варшава), Науково-дослідного інституту Східної Європи (Вільно) та ін. Про широкі зв’язки Б.Лепкого з польськими науковими та

громадськими організаціями свідчили його взаємини з Літературним товариством ім.А.Міцкевича, Польським філологічним товариством, Польським історичним товариством, Колом полоністів, Академічним колом “Kresowe” ін. У 30-х рр. діяч брав участь у роботі міжнародних наукових конгресів славістів (Берлін, Прага, Варшава, ін.), де репрезентував український науковий світ. Довголітня наукова діяльність професора Ягеллонського університету була відзначена у 1938 р. бронзовою медаллю згаданого закладу.

Як письменник, вчений, промовець та публіцист Б.Лепкий користувався великим авторитетом серед поляків. За визначні заслуги на ниві українсько-польської співпраці діяч був іменований у 1938 р. сенатором Речі Посполитої. Його парламентська діяльність була спрямована на захист інтересів українського шкільництва, про що свідчила, зокрема, промова “Велика традиція українського народу не дасть йому загинути”.

У другому параграфі – “Б.Лепкий як популяризатор української культури у світі” – проаналізовані основні напрямки та зміст популяризаторської діяльності Б.Лепкого, з’ясовано його внесок у справу інтенсивного включення української культури до світового культурного процесу.

У дисертації досліджена перекладацька діяльність митця, насамперед, з української мови на польську. У доробку діяча вагоме місце посіли досконалі переклади польською мовою “Слова о полку Ігоревім”, творів М.Коцюбинського, Т.Шевченка, О.Кобилянської, П.Куліша, І.Франка, М.Рильського та ін., випущені окремими виданнями, опубліковані на сторінках антологій та періодики. У виборі тематики видань виразно видно бажання перекладача через твори кращих митців ознайомити читача з духовною культурою українського народу, що відрізнялася від інших національних спільностей.

Популяризації культурних здобутків українства сприяла наукова діяльність Б.Лепкого. “Zarys literatury ukraińskiej” (1930) вченого, що став першим підручником з історії української літератури, відкрив для польського читача кращі здобутки українського письменства у контексті культурно-історичного процесу. Б.Лепкий був автором низки культурологічних статей, опублікованих на сторінках видань в Європі та Америці, в яких підкреслив європейський характер творчості українських митців. Інтенсивному включенню української культури до світового культурного процесу сприяли українськомовні переклади та наукові студії Б.Лепкого кращих здобутків літератур світу.

Висока художня вартість і значимість ідейного змісту творів Б.Лепкого як “представника української честі” (А.-Ш.Вуцькі) привернули увагу перекладачів польською, чеською, німецькою, сербо-хорватською, угорською, англійською, португальською мовами. Ім’я митця широко представлене на сторінках видань української

діаспори в Америці. За кількістю опублікованих творів за межами України Б.Лепкий поступається лише перед Т.Шевченком та І.Франком.

У **висновках** узагальнено результати дисертаційного дослідження. Вони зводяться до таких положень.

Богдан Лепкий – представник нової генерації українських національних провідників, яка вийшла на історичну арену в кінці XIX – на початку XX ст. Ідеї, які Б.Лепкий утверджував упродовж життя: – проголошення української національної незалежності, – розуміння як єдиноможливого шляху до власної державності через культурно-духовне відродження, – широке бачення загальноукраїнського питання з урахуванням міжнародних відносин, – європизація українського суспільства, – стали засадчими у його різнобічній діяльності.

Багатогранна діяльність Б.Лепкого як письменника, вченого, культурно-просвітнього та громадсько-політичного діяча була спрямована на утвердження національної ідеї у свідомості українців, у яких він хотів бачити, насамперед, патріотів-соборників, гордих тисячолітніми набутками української культури та готових боротися за державну самостійність України, як запоруки дальшого збагачення духовної скарбниці української нації у майбутньому. Діяльність Б.Лепкого стала вагомим чинником у процесі консолідації українського суспільства.

Репрезентуючи перед світом український народ, його культуру й науку, Б.Лепкий виступив як носій національних та релігійних традицій, українських звичаїв і українського духу. У складних українсько-польських взаєминах кінця XIX – початку XX ст. діяч відіграв роль “амбасадора” українства у Польщі, виступивши за налагодження цих взаємин на засадах толерантності та гармонійного співжиття. Провідна ідея популяризаторської діяльності Б.Лепкого – довести, що український народ створив цінності, котрі забезпечили йому почесне місце в загальнослов’янському та світовому культурному процесі.

Діяч справив значний вплив на розвиток українського національно-культурного та суспільно-політичного життя, тим самим відіграв вагому роль у самоутвердженні української нації та створенні передумов державності й соборності України.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях:

1. Богдан Лепкий у духовному відродженні українського народу. – Тернопіль: Збруч, 1999. – 144 с.
2. Богдан Лепкий і Українська Національна Ідея // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Історія. – Вип. VI. – Тернопіль, 1997. – С. 211–215.
3. Богдан Лепкий і “Слов’янський Клуб” у Кракові // Наукові записки Тернопільського

- державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. VII. – Тернопіль, 1998. – С.187–193.
4. Богдан Лепкий в духовній історії України (історіографічний огляд) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. VIII. – Тернопіль, 1999. – С.198–205.
  5. Наукова діяльність Богдана Лепкого // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. IX. – Тернопіль, 1999. – С.20–25.
  6. Богдан Лепкий в духовній історії України. – Видав д-р Роман Смик. – Чикаго, Тернопіль, 1996. – 56 с.
  7. Б. Лепкий в духовній історії України // Україна і світ. Історія: минуле і сучасність. Тематичний збірник праць студентів і аспірантів історичного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту. – Тернопіль, 1995. – С.92–95.
  8. Богдан Лепкий і Україна // Україна на шляху до незалежності і демократії. Тематичний збірник праць викладачів, студентів і аспірантів історичного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту. – Тернопіль, 1996. – С.113–115.
  9. Богдан Лепкий як популяризатор української культури у Польщі (перекладацька діяльність митця) // *Slavica Ternopolensia*. – Тернопіль, 1996. – Ч.3. – С.47–53.
  10. Польський голос про Богдана Лепкого (творчість Б. Лепкого в оцінці М. Якубця) // *Studia Methodologica*. – Тернопіль, 1997. – Вип.3. – С.121–122.
  11. Богдан Лепкий у контексті українсько-польських відносин // Українська еміграція в історії та літературі. Матеріали міжнародної наукової конференції (18–20 вересня 1996 р.). – Тернопіль, 1996. – С.119–125.
  12. Богдан Лепкий і греко-католицьке клерикальне оточення // Ідея національної церкви в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17–18 жовтня 1997 р.). – Тернопіль, 1997. – С.60–65.
  13. Богдан Лепкий – професор Ягеллонського університету // Творчість Б. Лепкого в контексті європейської культури ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження письменника. / За ред. проф. М. П. Ткачука. – Тернопіль: ТДПУ, 1998. – С.119–124.
  14. Ораторське мистецтво Богдана Лепкого // Творчість Б. Лепкого в контексті європейської культури ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 125-річчю від дня народження письменника. / За ред. проф. М. П. Ткачука. – Тернопіль: ТДПУ, 1998. – С.347–352.
  15. Богдан Лепкий як популяризатор української культури у Польщі //

Українсько-Польський симпозіум “Проблеми трансформації в гуманітарній, соціально-економічній та науково-освітній сферах”. Зб. тез. (16–20 червня 1997 р.). – Тернопіль, 1997. – С.38.

16. Науковий доробок Богдана Лепкого як феномен українського національно-культурного відродження кінця XIX – початку XX ст. // Діячі науки і мистецтва рідного краю у розвитку української національної культури. Зб. матеріалів і тез наукової конференції (29–30 вересня 1998 р.). – Рівне, 1998. – С.138–140.
17. Соборницькі переконання Богдана Лепкого // Тернопілля’97. Регіональний річник. – Тернопіль: Збруч, 1997. – С.295–297.

Білик Н.І. Роль Богдана Лепкого та його творчості в українському національному відродженні (кінець XIX – початок XX ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 1999.

У дисертації здійснено комплексне дослідження життя й діяльності Б.С.Лепкого через призму української національної ідеї. Головну увагу приділено змісту, формам і напрямкам цієї діяльності. Розглянуто процес становлення та еволюції національно-патріотичних поглядів діяча. Проаналізована роль його письменницької, наукової, культурно-просвітньої та громадсько-політичної діяльності в українському національному відродженні кінця XIX – початку XX ст., у піднесенні національної свідомості українського народу. Досліджено постать діяча у контексті українсько-польських взаємин, а також значення Б.Лепкого у популяризації української культури серед інших народів. Встановлено місце Б.Лепкого в історії вітчизняної культури.

Ключові слова: Б.С.Лепкий, українська національна ідея, національна свідомість, Галичина, національне відродження, інтеграція, культурний процес.

Билык Н.И. Роль Богдана Лепкого и его творчества в украинском национальном возрождении (конец XIX – начало XX вв.). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Черновицкий государственный университет имени Юрия Федьковича, Черновцы, 1999.

В диссертации осуществлено комплексное исследование жизни и деятельности Б.С.Лепкого сквозь призму украинской национальной идеи. Главное внимание уделено

содержанию, формам и направлениям этой деятельности. Рассмотрено процесс становления и эволюции национально-патриотических взглядов деятеля. Проанализирована роль его писательской, научной, культурно-просветительской и общественно-политической деятельности в украинском национальном возрождении конца XIX – начала XX вв., в повышении национального сознания украинского народа. Исследована фигура деятеля в контексте украинско-польских взаимоотношений, а также значение Б.Лепкого в популяризации украинской культуры среди других народов. Установлено место Б.С.Лепкого в истории отечественной культуры.

Ключевые слова: Б.С.Лепкий, украинская национальная идея, национальное сознание, Галиция, национальное возрождение, интеграция, культурный процесс.

Bilyk N.I. Bohdan Lepkyi's role and his creative work in the Ukrainian National Revival (the end of XIX – the beginning of the XX cent.). – Manuscript.

The dissertation for the Candidate Degree in History, Speciality 07.00.01 – History of Ukraine. – Chernivtsy Yu.Fedkovych State University, Chernivtsi, 1999.

The dissertation contains an integrated investigation on the life and work of Bohdan Lepkyi performed in the light of the Ukrainian national idea. The main attention has been dedicated to the content, forms and trends of this work.

A systematic research of interrelated problems of the overall topic – the historiography of the topic and an overview of the bibliography sources; national and patriotic viewpoints of B.Lepkyi; the role of a leader in the Ukrainian national, cultural and statehood revival of the later XIX and early XX centuries; B.Lepkyi's involvement in deepening integration of Ukraine in the global cultural process – has been done on the basis of critical analysis of Ukrainian and foreign bibliography, as well as through introducing new sources of bibliography to the scientific forum.

The historiography of the topic has been analyzed in the dissertation. The author has proved that the given topic has not been touched upon earlier. The work is based on a wide range of documents from Kyiv, L'viv, Krakow and Berezhany (Ukraine) archives that so far have not been introduced to the scientific arena. Some published documents, memoirs, and newspaper materials have been utilized in the work.

The process of maturing and evolution of national and patriotic viewpoints of the figure have been analyzed against the background of Ukrainian social and cultural life. The main milestones of the process, and main events influencing it have been found. It has been proved that the political viewpoints of B.Lepkyi were closely linked to the realities of his time. Based on the analysis of B.Lepkyi's outlook, it has been proved that the foundation for the latter was built upon the idea of independent Ukrainian state. National and political interests conflicting, B.Lepkyi always gave preference to the former. The idea asserted by B.Lepkyi throughout his life – proclamation of Ukrainian national independence, critical role of cultural and spiritual revival in establishing the statehood, deep understanding of Ukraine-wide issues with regard to international relations, integration of Ukrainian society to the European context – was the keystone in his multi-directional activities.

The writer's, scientific, cultural and enlightenment efforts of B.Lepkyi aimed at development and dissemination of the Ukrainian national idea have been analyzed. The influence of B.Lepkyi's creative works on his contemporaries, the present national, cultural and social life of the Ukrainian society has been investigated. The role of the artist in encouraging the overall national thinking has been researched. The dissertation touches upon his poetry, as well as the historic novel "Mazepa", which play the leading role in establishing the figure in the process of national revival.

It has been illustrated that the creative work of the writer was a direct response to the national and liberation processes taking place in Ukraine at that time, it reflected the wide range of national feelings of the Ukrainian people.

The investigation deals with the main scientific and popular science works on the Ukrainian literature of the scientist. His editing and publishing activities were also touched upon. We have also shown the role of B.Lepkyi in the “Prosvita” and “Ridna Shkola” movements, and pointed to the main trends of his cultural and enlightenment efforts. The role of B.Lepkyi as a publicist and orator in the creation of the nation and in Ukrainian social and cultural movements on the verge of the centuries has been described. It has been proved that the united Ukraine was the key idea of the intellectual heritage of B.Lepkyi, whereas the forging of Ukrainian state-building consciousness and the national elite was proclaimed by him as the priority of his multi-directional efforts. B.Lepkyi’s patriotic initiative was widely supported by the progressive part of the Ukrainian society, while B.Lepkyi himself started to play the role of one of the leading ideologists of Ukrainian independence at the beginning of the XX century.

The dissertation analyzes the figure of B.Lepkyi in the context of Ukrainian-Polish relations during the period of 1899–1914 and 1926–1941. His role in establishing relationship between the neighbouring peoples in the field of culture, science, education, social and political life has been shown. An investigation has been performed on B.Lepkyi’s participation in the activities of the Krakow “Slavic Club”, his personal contacts with the representatives of other nationalities, his role as a professor of Jagellonski University in continued representation of Ukrainian studies in the world.

The main trends of B.Lepkyi’s popularization efforts aimed at institutionalisation of the Ukrainian culture among cultures of other peoples has been established. His Ukrainian-to-Polish translator’s activities, works written in Polish, which carried an important national and political mission, have also been touched upon. The role of his works translated into foreign languages and published in Polish, Czech, Serbian, German, English, US and Canadian publications in deepening integration of Ukraine into the global cultural process has been emphasized.

The work also focuses on integrated work of B.Lepkyi, which was a sound assertion of the thesis of democracy and human character of the Ukrainian national idea. The role of B.Lepkyi in the history of the national culture has been established. His multi-purpose activities have been described as a phenomenon of national revival of Galitia Ukrainians at the beginning of the XX century, as a vivid example of further growth of national spirit. The dissertation proves that the work of B.Lepkyi was of an all-Ukrainian character. This figure has enjoyed influence on the development of Ukrainian national, cultural, social and political life and consequently played a significant role in the self-assertion the Ukrainian nation and creation of prerequisites for the

Ukrainian statehood.

Key words: B.S.Lepkyi, Ukrainian national idea, national consciousness, Galitia, national revival, integration, cultural process.

Підписано до друку 06.09.1999 р. Формат 60/90/16. Папір друк. №1.

Друк. офсет. Умовн. арк.1,0. Зам. № 97.

Наклад 100 прим.

Редакційно-видавничий відділ

Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2 , тел. 33-50-55.